

POSUDEK

oponenta na magisterskou práci

Jméno a příjmení studenta: Klára Zimová
Téma diplomové práce: Buddhova kritika varnového systému
Oponent práce: Nora Melnikova

Již samotný název práce evokuje jeden z klasických orientalistických topoi – bráhmani jakožto zlovolní kněží, prostřednictvím zákeřné ideologie kastovního systému ovládající a vykořisťující indickou společnost, a Buddha jakožto sociální reformátor, hlásající rovnost všech lidí a bojující za spravedlivou, bezkastovní společnost. Ihned se nabízí otázka – jak se autorka rozhodla uchopit toto problematické téma, které je již dlouho předmětem odborných diskusí?¹ Jak reflektuje dosavadní debatu, co nového do ní vnáší?

Už z abstraktu však jasně vyplývá, kterým směrem se bude práce ubírat. Podle autorky se bude zabývat „Buddhovou kritikou bráhmanského světonázoru“ a jejím cílem bude „zhodnocení vlivu Buddhových snah o morální a myšlenkovou obrodu společnosti“. Zdá se tedy, že kritické zhodnocení akademické reflexe tohoto tématu není na pořadu dne.

Čemu se tedy autorčin text věnuje? Stačí zběžně pročíst osnovu, abychom zjistili, že deklarovaný cíl je spíše dodatkem, jemuž je věnována poslední kapitola, a těžiště celé práce očividně spočívá spíše ve snaze ukázat, že snahy byly, než aby hodnotila jejich vliv.

Kapitola nazvaná Úvod obsahuje úvod do problematiky a vytyčení struktury práce; mezi tyto dva celky je překvapivě vložen Buddhův „životopis“ i s podrobnými detaily, prezentovanými jako historická fakta (dozvídáme se dokonce přesná data, např. že Buddha „k velkému procitnutí dospěl v roce 524/3 př. n.l.“, s. 8). Problém se zacházením s informacemi se pak prolíná celým textem.

Po Úvodu následuje kapitola „Vytvoření varnového systému“ a dále kapitola „Sociální situace v Buddhově době“, která podle obsahu sestává ze tří

¹ Viz např. již dílo *The British discovery of Buddhism* Philipa C. Almonda z roku 1988.

podkapitol („Společnost za Buddhova života“, „Buddha o bezcennosti kast“ a „Navrhl Buddha nějaká řešení?“). Již samotná osnova naznačuje, že pravděpodobně nedojde ani k reflexi vztahu postavy historického Buddha a textů tzv. Pálijského kánonu (což následující kapitoly pouze potvrdí).

Přibližně v polovině třetí jmenované podkapitoly („Navrhl Buddha nějaká řešení?“) se téma náhle mění a přechází v autorčino zamyšlení se nad příčinami „vymizení buddhismu z Indie“. Na toto zamyšlení plynule navazuje kapitola nazvaná Závěr, která namísto očekávaného shrnutí výsledků výzkumu a jejich dopadů na případnou pracovní hypotézu přenáší čtenáře do nedávné minulosti prostřednictvím zcela nového tématu – (vybrané) osudy Buddhova učení v dnešní Indii.

Podíváme-li se na jednotlivé kapitoly zblízka, čeká nás několik zjištění. Jak vyplývá z poznámek pod čarou, autorka cituje (a používá) pouze pár děl několika málo autorů, a to ještě většinou poněkud staršího data. Čtenáře dále překvapí dlouhé pasáže týkající se různých historických a společenských témat (např. na s. 15-16, 18, 21-22, v závěru atd.), které podávají informace, jež nejsou v žádném případě součástí všeobecného vzdělání, ale nejsou ani podloženy žádnými citacemi (nebo argumenty). Není tedy vůbec jasné, jak k nim autorka přišla, což považuji u tohoto typu práce za zásadní chybu.

Co se týče obsahové stránky práce, vzhledem k limitované délce posudku se zde omezím pouze na několik témat, která v ní na první pohled hrají velkou roli. Prvním takovým tématem, pro autorčin text zcela zásadním, je koncept varny/kasty. Ohledně teorie varen/kast autorka vychází především z díla Louise Dumonta, popř. Romily Thapar. Jiné, současné či nedávné pohledy na tuto problematiku naprosto opomíjí (např. díla autorů jako Nicholas B. Dirks, Sumit Guha a mnohých dalších). Je třeba konstatovat, že kapitola „Vytvoření varnového systému“ působí spíše zmatečným dojmem. Zdá se, že různé, ba i protichůdné názory na významy a vztah obou pojmů jsou prostě postaveny vedle sebe. Přehledné shrnutí a zhodnocení různých přístupů k této problematice vztahované k autorčině výzkumu chybí.

Další tématem, které se v práci neustále opakuje (jak jsme již předeslali – bez jakéhokoliv kritického odstupu), je již zmíněný topos zlovolného, monoliticky chápaného bráhmánstva. Zmiňme jen několik případů: bráhmanský výklad světa, světonázor bráhmánů (s. 43), bráhmanská ideologie (s. 46), konečný

historický úspěch bráhmanů (s. 47), bráhmani vytvořili nezdolný systém sociální kontroly, bráhmanská tyranie a pověry (s. 49).

Jen stručně několik posledních poznámek – nestálo by za to samostatně se zamyslet se nad tím, zda se ve zmíněných případech Buddhovy „ironické“ a „satirické“ kritiky (např. s. 40, 43) nad veškerou pochybnost jedná o zmíněný žánr?

Z jakého důvodu by se Buddha měl bát zesměšňovat myšlenky formulované v upanišadách (s. 43)?

Z čeho vychází ztotožnění „bráhmanské metafyziky“ s védántou (s. 44)?

Byl Buddha opravdu jediným, kdo mluvil o působení karmanu (s. 45)? Co například upanišady? Či staré filosofické školy?

V jakém smyslu jsou si všechny bytosti „na etické rovině“ rovné (s. 45)?

Je třeba ocenit, že autorka nezachází do extrémů – Buddha podle ní není žádným revolucionářem (s. 45).

Pokud platí uvedené důvody „vymizení buddhismu“ v Indii (s. 49), proč se tedy uchýtil jinde?

Používáme-li v práci koncepty, jako je buddhismus či náboženství (s. 46), nestálo by za to zamyslet se nad jejich genezí ?

Co se týče formální stránky, text byl zpracován nadmíru pečlivě a solidně. Velmi zřídka se objevují chyby, nejčastěji v interpunkci („otevřenou ba co víc“, s. 7; „při pohledu na stav společnosti v dnešní Indii, musíme připustit...“, s. 46; „v letech devadesátých, se původní obyvatelé...“, s. 51) nebo překlady (nedůsledná kurzíva v poznámce 2, s. 7, u poznámek chybí tečky, s. 8). Pomálu je i stylistických chyb a neobratných vyjádření („měli jeho slova položit na prubířský kámen vlastního rozumu“, „hodnocení lidí podle jejich kvalit se obzvláště v dnešní době... může zdát dobré téma při akademických debatách...“, s. 7).

Chyby se bohužel objevují v anglické verzi abstraktu (např. „the main work consists of selected Tipitaka Sutta, where the Buddha defines directly toward the Brahmin description of the stratification of society“).

Souhrnem lze říci, že práci chybí potřebný nadhled; literatura, kterou autorka používá (ač vždy necituje), je zhusta překonaná a nedostatečně obsáhlá; autorka téměř nezohledňuje současnou akademickou diskusi na dané téma. Avšak vzhledem k její výrazné motivaci, která se projevila jak velkou pečlivostí, co se týče formální stránky, tak i důkladným zpracováním pramenných textů včetně ochoty pracovat s texty v originále, což si nepochybně vyžádalo mnoho energie,

práci doporučuji k obhajobě a i přes výhrady se nakonec přikláním k hodnocení „velmi dobře“.

Nora Melnikova, Ph.D.

1.9.2016